চাইবাৰ জগত আৰু আমি!

অনুলেখা কাকতী

বৰ্তমান সময়ত বাস্তব আৰু ভাৰ্চুৱেল পৃথিৱীখনৰ মাজত পাৰ্থক্য ইমানেই টুটি আহিছে যে সম্পূৰ্ণ নোহোৱা হৈ যোৱা বুলিলেও ভুল নহয়। প্ৰযুক্তিসৰ্বস্ব এই সময়ত আমাৰ ঘৰ, সমাজৰ কল্যাণ, অৰ্থনৈতিক উন্নতি, ৰাষ্ট্ৰৰ নিৰাপত্তা সকলোতে ইণ্টাৰনেটৰ প্ৰভাৱ সুস্পষ্ট। ইণ্টাৰনেটৰ ধনাত্মক দিশটো যিদৰে আকৰ্ষণীয় ইয়াৰ ঋণাত্মক দিশটো সিমানেই ভয়াবহ আৰু কুৎসিত আঙুলিৰ এটা স্পৰ্শত এজন ব্যক্তি, এটা কোটিপতি কোম্পানী, এখন দেশৰ সুৰক্ষা ব্যৱস্থা মুহূৰ্ততে সৰ্বস্বান্ত হৈ যাব পাৰে।

এনে এটা ঘটনাৰ উদাহৰণেৰে আজিৰ কথাখিনি আৰম্ভ ক�ৰিবলৈ ওলাইছোঁ, এবাৰ এটা চীনা হেকাৰৰ দলে দালাই লামাৰ ব্যক্তিগত নেটৱৰ্ক চাৰ্ভাৰ (server) ৰ পৰা তেওঁৰ কিছুমান তথ্য তথা ফাইল আহৰণ কৰাৰ পাং পাতিলে। হেকাৰৰ দলটো কিদৰে সফল হৈছিল জানো আহক। কিছুমান অপকাৰী চফ্টৱেৰ অতি বিশ্বাসযোগ্য ভাবে তৈয়াৰ কৰি দালাই লামাৰ অফিচ ষ্টাফৰ লোকলৈ তেওঁলোকে পঠিয়াব ধৰিলে। কেম্ব্রিজ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ কম্পিউটাৰ লেব প্ৰতিষ্ঠান চিকিউৰিটি ইঞ্জিনিয়েৰিং (security engineering) বিভাগৰ প্ৰবক্তা ৰছ এন্দাৰচনে ৱাশ্চিংটন টাইমচ (Washington Times) ত প্ৰকাশ কৰা মতে এই চফ্টৱেৰ সমূহ তিব্বত আন্দোলনৰ সতীর্থ সকলৰ নম্বৰৰ পৰা আৰু ই মেইলত অহা বার্তাৰ লগত গাঁঠি দিয়া হৈছিল। এই চফ্টৱেৰ বোৰ ইনষ্টল কৰিলে আনকি লিংকটো টিপিলেও ডিভাইচত সংৰক্ষিত পাচৱৰ্ড আৰু আন তথ্য হেকাৰে আহৰণ কৰিব পাৰে যিটো এই ঘটনাত হৈছিল। পাচৱৰ্ড বোৰ পোৱাৰ লগে অফিচৰ ই মেইল ব্যৱস্থা আৰু এই ব্যৱস্থাত

সৰবৰাহ কৰা প্ৰতিটো তথ্য, কম্পিউটাৰত সংৰক্ষিত সকলো ডকুমেণ্ট অনায়াসে হেকাৰৰ হাতলৈ গুচি যায়। এই যে মেচেজ, লিংক পঠিওৱা ব্যৱস্থা টোক সাধাৰণ ভাষাত আমি বৰশী বোৱাৰ লগত তুলনা কৰিব পাৰোঁ। বৰশী বোৱা জনে নানা তৰহৰ ইমান লোভনীয় টোপ লগায় আৰু ইমান সঘনাই বৰশী বায় যে মাছ লাগিবলৈ বাধ্য।

চাইবাৰ বিশ্ব ত কোৱা হয় যে "No information is irrelevant" অৰ্থাৎ কোনো তথ্যই অদৰকাৰী নহয়। সামান্যতম তথ্যৰ ব্যৱহাৰ কৰি কিমান দূৰলৈকে এজন হেকাৰ যাব পাৰে চাওঁ আহক। এজন প্ৰফেচনেল পেনিট্ৰেচন টেষ্টাৰ (professional pentester) ৰ এটি অভিজ্ঞতা আছিল এনেধৰণৰ - এবাৰ তেওঁক এটা কাম দিয়া হ'ল যে তেওঁ এটা কোম্পানীৰ আনে নজনা সকলো তথ্য আহৰণ কৰিব লাগে। সেই কোম্পানীটোৰ ইণ্টাৰনেটত কাৰ্যকলাপ নোহোৱাৰ দৰেই। আৰু যিখিনি তথ্য আছে সেই খিনিৰে হেকিং সম্ভৱ নহয়। মালিকজনৰ সম্পৰ্কে অনুসন্ধান কৰি থাকোঁতে মালিকজনে কোনো এটা ৰেবচাইটত ১৯৫০ চনৰ ডাক টিকট বিক্ৰীৰ প্ৰচাৰৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা তেওঁৰ অফিচৰ মেইল আইডি পালে। অৰ্থাৎ তেওঁ সেই ৰেবচাইটৰ পৰা ডাকটিকট কিনিবলৈ নিজৰ অফিচৰ মেইল আইডি ব্যৱহাৰ কৰিছিল। ততাতৈয়াকৈ পেনটেষ্টাৰ জনে আন এটা মেইল প্ৰস্তুত কৰিলে য'ত লিখা আছিল তেখেতৰ ককাদেউতাকে গোটোৱা এটা ডাকটিকটৰ সংগ্ৰহ তেওঁৰ মৃত্যুৰ পিছত বিক্ৰীৰ বাবে মুকলি কৰি দিয়া হৈছে আৰু তেখেতে তলত দিয়া লিংকটোৰ জৰিয়তে ৰেবছাইটটোত গৈ কিনিব পাৰিব। বেছি বিশ্বাসযোগ্য কৰিবৰ বাবে গুগলৰ পৰা ১৯৫০ ৰ টিকটৰ ফটো কিছুমানো লগত গাঁঠি দিলে আৰু একেখিনি কথা অফিচৰ ফোনটো তেখেতলৈ ফোন কৰি কলে। উৎসুকতাৰে মালিক জনে লিংকটো খুলিলে আৰু লগে লগে মালিকৰ প্ৰতিটো মেইল, প্ৰতিটো তথ্য, কি চাৰ্ভাৰ তেওঁলোকে ব্যৱহাৰ কৰে, কি ডিভাইচ ব্যৱহাৰ কৰে, আনকি তেওঁ কিমান সময় মোবাইল, কম্পিউটাৰ ব্যৱহাৰ কৰিছে সকলো তথ্য পেনটেষ্টাৰ জনৰ হাতত পৰিল। অৰ্থাৎ ক্ষুদ্ৰাতিক্ষুদ্ৰ এটা তথ্যই আমাৰ গোপনীয়তা হেকাৰৰ হাতত তুলি দিবলৈ যথেষ্ট।

Team viewer, Anydesk এনে কিছুমান প্লেটফৰ্ম যাৰ যোগেদি আপোনাৰ ছাঁতে অইন এজন ব্যক্তিয়ে আপোনাৰ ফোন / কম্পিউটাৰ ব্যৱহাৰ কৰি থাকিব পাৰে। অৰ্থাৎ ফোনটো আপুনি ব্যৱহাৰ কৰি থকাৰ সময়তেই হেকাৰে আপোনাৰ ফোন ব্যৱহাৰ কৰি থাকিব পাৰে আৰু যিকোনো তথ্য লৈ ল'ব পাৰে। ভাবিলেই গাৰ নোম শিয়ঁৰি উঠা কথা। যেনে ধৰক, এতিয়াও পৃথিৱী কঁপাই যোৱা সেই পেগাচিচ স্পাইৱেৰৰ বিষয়ে আমি সম্পূৰ্ণ ভাবে অজ্ঞ।

আজিৰ দিনতো ছপা কৰা বৃহৎ বৃহৎ প্ৰতিষ্ঠান বোৰৰ প্ৰিণ্টাৰত windows XP ব্যৱহাৰ কৰা হয়। দেশৰ সুৰক্ষা ব্যৱস্থাত, বিদ্যুৎবিভাগত, চিকিৎসালয়ত windows 7 ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যিবোৰ চফ্টৱেৰৰ Security Patch (আমি যিদৰে শৰীৰতো নিৰোগী কৰি ৰাখিবলৈ ভিটামিন, কেলছিয়াম আদি গ্ৰহণ কৰোঁ, একেদৰে এই চফ্টৱেৰ বোৰৰো bug, virus

আদি নোহোৱা কৰি নিৰোগী অৰ্থাৎ সুৰক্ষিত কৰি ৰাখিবলৈ security patch ব্যৱহাৰ কৰা হয়) ওলোৱাই বন্ধ হ'ল। গতিকে সেই ব্যৱস্থাবোৰ কিমান স্পৰ্শকাতৰ হৈ আছে সেয়া সহজেই অনুমেয়। তথাপিও সৰ্বত্ৰে windows XP, windows 7 এইবোৰেই সৰ্বাধিক প্ৰচলিত। উপযুক্ত সংসাধন থকাৰ সত্ত্বেও কিয় আমি নিজৰ চাইবাৰ সুৰক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত আওকনীয়া? কাৰণ হ'ল উপযুক্ত জ্ঞানৰ অভাৱ। জ্ঞান থাকিলেও সজাগতাৰ অভাৱ।

এইবাৰ এটা চাক্ষুষ অভিজ্ঞতাৰ কথা কওঁ। কেইদিনমানৰ আগতে মহকুমাধিপতিৰ কাৰ্য্যালয়লৈ (civil SDO) কাম এটাৰ বাবে যাওঁতে লক্ষ্য কৰিলোঁ এজন পৰিচিত লোকে তেওঁৰ ডকুমেণ্টৰ ফাইল এটা পেনড্ৰাইভত ভৰাই দিবলৈ আগবঢ়াই দিলে। কম্পিউটাৰৰ কাম কৰা জনে বিশেষ একো নভৱাকৈয়ে সেইমতে পেনড্ৰাইভটো কম্পিউটাৰৰ লগত সংযোগ কৰিলে। এজন অসৎ উদ্দেশ্যৰ লোকে এইখিনিতে কৰো বুলিলে তেওঁৰ পেনড্ৰাইভত থকা এটা ফাইল খুলিলেই কম্পিউটাৰৰ সকলো তথ্য, সেই কম্পিউটাৰৰ লগত সংযোগ থকা অফিচৰ অন্য কম্পিউটাৰ (চৰকাৰী অফিচ যিহেতু) ৰ সকলো তথ্য সেই পেন ড্ৰাইভ টোৱে লৈ লব পৰা কৰি তুলিব

পাৰে। অর্থাৎ ইমান প্রয়োজনীয় চৰকাৰী তথ্য এজন ব্যক্তিৰ হাতলৈ গুচি যাব পাৰে। এটা ভয়ানক চাইবাৰ অপৰাধৰ আৰম্ভণি সেইকন অসতর্কতাৰ বাবেই নঘটিলনে? উচ্চ পদস্থ চৰকাৰী - বেচৰকাৰী প্রতিষ্ঠানবোৰতো এনে কিছুমান সতর্কতাৰ অভাৱৰ বাবেই গোটেই চিষ্টেম হেক হৈ যোৱাৰ সম্ভাৱনা থাকে। ফেচবুকত ভুৱা একাউণ্ট খুলি চিনাকি মানুহৰ পৰা টকা বিচৰা, ভুৱা নামত অচিনাকি নম্বৰৰ পৰা অহা ভিদিঅ' কল উঠাওতেই নগ্ন মহিলাই ব্লেকমেইল কৰি ধন দাবী কৰা ঘটনাবোৰ আমি দৈনন্দিন শুনি থাকোঁ। এইবোৰো চাইবাৰ অপৰাধ।

এতিয়া আহোঁ আন এটি প্রসংগলৈ। এবাৰ এগৰাকী মহিলাৰ নগ্ন ফটো তেওঁৰ প্রেমিকে বিনা অনুমতিত ইণ্টাৰনেটত বিলাই দিলে। মহিলাগৰাকী পুলিছৰ কাষ চাপিলে কিন্তু এফ আই আৰ খন লিখা হ'ল এনেদৰে যে তেওঁৰ ফটো এডিত কৰি ইণ্টাৰনেটত বিলোৱা হৈছে, এনে হোৱাত তেওঁৰ কেচটোৱে ওলোটা হৈ পৰিল। এফ আই আৰখন আচলতে হ'ব লাগিছিল এইদৰে যে ফটোখিনি তেওঁৰেই, কিন্তু তেওঁৰ অনুমতি অবিহনেই প্রচাৰ কৰা হৈছে যাৰ বাবে তেওঁক Defamation ৰ অপৰাধত শাস্তিৰ ব্যৱস্থা কৰিব পৰা যাব, কিন্তু হ'লগৈ আন কিবা। এনে তথ্যবোৰ সংবিধান আৰু উকীলৰ মাজতে সীমাবদ্ধ নাৰাখি ভুক্তভোগী জনসাধাৰণৰ মাজলৈ নিবৰ বাবে অসমত বাদেই ভাৰতবর্ষতে প্রচাৰ, প্রসাৰ তথা পৰামর্শ দাতাৰ বাৰুকৈয়ে অভাৱ। চাইবাৰ অপৰাধে ভুক্তভোগীৰ মানসিক অৱস্থাত যি সুদুৰপ্রসাৰী কু-প্রভাৱ পেলায় তাৰ বাবেও চাইবাৰ অপৰাধ মনোবিজ্ঞান বিষয়ক মানসিক পৰামর্শদানৰ একক তথা সমূহীয়া প্রচেষ্টা কম পৰিমাণেহে পৰিলক্ষিত হয়।

এতিয়া আহোঁ প্রবন্ধটোৰ মূল উদ্দেশ্যলৈ। ২০০৪ চনত বর্ধিত ইণ্টাৰনেট ব্যৱহাৰৰ প্রতি লক্ষ্য ৰাখি আমেৰিকাৰ নাগৰিক সকলৰ মাজত চাইবাৰ সুৰক্ষা সম্পর্কে সজাগতা বৃদ্ধিৰ বাবে Department of Homeland Security আৰু National Cyber Security Alliance ৰ সহযোগিতাত অক্টোবৰ মাহটোক চাইবাৰ সুৰক্ষা মাহ হিচাপে ঘোষণা কৰা কৰিছিল। চফ্টৱেৰ, এণ্টিভাইৰাচৰ সম্পূর্ণ নতুন

সংস্কৰণ ব্যৱহাৰ কৰাৰ বাবে জনসাধাৰণক উৎসাহিত কৰাৰ দ্বাৰা এই সজাগতা মাহৰ প্ৰথম আৰম্ভ হৈছিল। লাহে লাহে সমগ্ৰ বিশ্বই চাইবাৰ সুৰক্ষাৰ গুৰুত্ব অনুধাৱন কৰি অক্টোবৰ মাহক চাইবাৰ চিকিউৰিটি সজাগতা মাহ হিচাপে পালন কৰিবলৈ ললে। ২০২১ চনৰ সজাগতা মাহৰ ধ্বনি হৈছে "Do your part #Be Cyber smart" এই উক্তিৰে প্ৰতিজন ব্যক্তিক নিজৰ cyberspace ৰ সুৰক্ষাৰ বাবে নিজৰ কৰণীয়খিনি কৰিবলৈ আহ্বান কৰা হৈছে। যদিহে প্ৰতিজন নাগৰিক সজাগ তথা সচেতন হয়, শক্তিশালী সুৰক্ষা ব্যৱস্থাৰ ব্যৱহাৰ কৰে (যিবোৰ অৱশ্যেই উপলব্ধ) নজনাসকলক জনাসকলে যথাসম্ভৱ শিকাবলৈ যত্ন কৰে তেন্তে ইণ্টাৰনেট ৰ দ্বাৰা আন্তঃসংযোগী আমাৰ পৃথিৱীখন অধিক সুৰক্ষিত আৰু শক্তিশালী হৈ পৰিব।

চাইবাৰ সুৰক্ষা সজাগতা মাহৰ লগত সংগতি ৰাখি আপোনাসবৰ জ্ঞানার্থে জনাও যে ছায়েণ্টিফিক টেম্পেৰামেণ্টৰ পৰিয়ালত এটি নতুন সদস্যৰ সংযোজন হৈছে যাৰ নাম Scientific Temperament Cyber Security Council চমুকৈ STCSC। আমাৰ cyberspaceৰ সুৰক্ষা, প্ৰতিটো সমস্যাৰ পৰ্যবেক্ষণ, প্ৰতিকাৰ আৰু সজাগতা সৃষ্টিৰ উদ্দেশ্যই STCSC ৰ জন্ম। বিশেষকৈ নিম্নলিখিত সমস্যাৰ সমাধান STCSC ৰ প্ৰথম আৰু প্ৰধান লক্ষ্য। সেইকেইটা ক্ৰমে -

ক) ডিজিটেল সুৰক্ষাৰ প্ৰতি ভাবুকি

খ) কম্পিউটাৰৰ সৈতে সংগতি থকা ফৰেনচিক অনুসন্ধানৰ জটিলতা

গ) চাইবাৰ অপৰাধ জনিত মানসিক সমস্যা

ঘ) চাইবাৰ অপৰাধ জনিত ন্যায়িক সমস্যা

ঙ) পৰ্যাপ্ত শিক্ষা আৰু সজাগতাৰ অভাৱ

STCSC ৰ উদ্দেশ্য হৈছে চাইবাৰ সুৰক্ষাৰ জৰিয়তে এটি উপযুক্ত পৰিৱেশ গঢ়ি তোলা য'ত চাইবাৰ

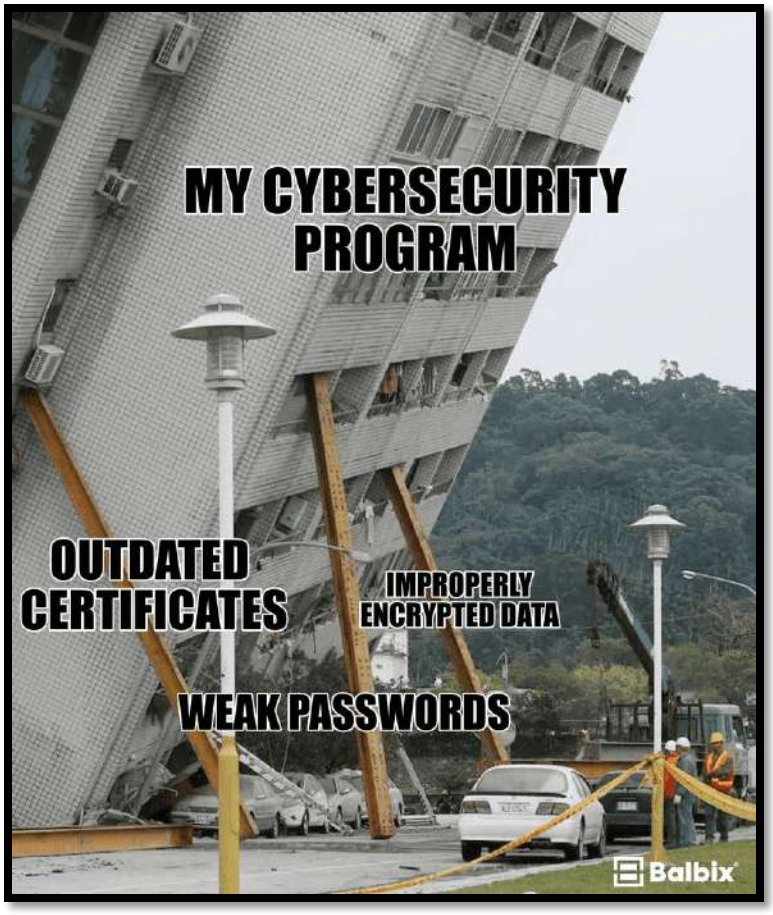

অপৰাধৰ আৱিষ্কাৰ, পর্যবেক্ষণ, প্রতিকাৰ আৰু ভৱিষ্যতে বলি নহ'বৰ বাবে পর্য্যাপ্ত পৰিমাণৰ সেৱা আগবঢ়োৱা। লগতে STCSC ৰ অধীনত চাইবাৰ অপৰাধ সম্পর্কীয় মানসিক সমস্যা প্রতিৰোধৰ পৰামর্শ আৰু চাইবাৰ অপৰাধ জনিত ন্যায়িক পদক্ষেপ সম্পর্কীয় পৰামর্শ বিষয়ক বিভিন্ন চার্টিফিকেট পাঠ্যক্রমৰ ব্যৱস্থা কৰা হ'ব। ইয়াৰোপৰি ছাত্র-ছাত্রী সকলৰ মাজত চাইবাৰ অপৰাধ আৰু চাইবাৰ সু�ৰক্ষা সজাগতা অনুষ্ঠানৰ পদক্ষেপ ইতিমধ্যে হাতত লোৱা হৈছে।

চাইবাৰ চিকিউৰিটি এক অত্যন্ত স্পর্শকাতৰ বিষয়। আমাৰ সমাজত ইয়াৰ সজাগতাৰ বাৰুকৈয়ে অভাৱ। এই লেখাৰ জৰিয়তে আপোনালোক সকলোলৈকে এটাই অনুৰোধ যে আহক বিষয়টোক গুৰুত্ব সহকাৰে লও আৰু আমাৰ ডিজিটেল পৃথিৱীখনক পার্থিৱ পৃথিৱী খনৰ দৰেই সুৰক্ষিত কৰি তুলিবৰ যত্ন কৰো।

STCSC ৰ শ্লোগানটিক দোহৰাই আজিৰ লেখা ইমানতে সামৰিছো – Securing Yin and Yang of Cyberspace.

****